

CUMHURİYETİN ANLAMI, ÖNEMİ VE MİLLETİMİZE KAZANDIRDIKLARI*

Prof. Dr. Utkan KOCATÜRK**

Bu yıl, 80. yıldönümü kutladığımız Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden yolun başlangıcında milletimizin "kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk Devleti" kurmak üzere "ya istiklâl ya ölüm" ilkesi ile başlattığı Milli Mücadele ve Kurtuluş Savaşımız yer almaktadır. Bu süreç içinde Erzurum ve Sivas Kongrelerini takiben 23 Nisan 1920'de, millî iradeye dayanan Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmış ve bütün dünyaya karşı, yayınladığı beyanname ile "egemenliğin kayıtsız şartsız Türk milletine ait olduğunu" ve "Büyük Millet Meclisi'nin üzerinde hiçbir makam bulunmadığını" ilân etmişti. Gerçi bu meclis ve bu meclisin içinden çıkan "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti", yapısı ve işleyişi yönünden, aslında ismi konmamış bir cumhuriyet yönetiminden farksızdı. Ama Millî Mücadele'nin ve Kurtuluş Savaşı'nın zaferle bitişini ve Lozan Antlaşması'yla bağımsızlığımızın bütün devletlerce onayını takiben, artık devlet yönetiminin daha açık biçimde isim alması gerekiyordu. İşte 29 Ekim 1923 günü yapılan Anayasa değişikliği ile bu husus da yerine getirildi ve bu yıl 80. yıldönümünü kutladığımız Cumhuriyet ilân edildi.

---

* Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Cumhuriyetimizin 75. Yılı Özel Sayısının'dan alınmıştır.

** Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkan Vekili ve Atatürk Araştırma Merkezi Eski Başkanı.

Cumhuriyet, egemenliğin kaynağının millete ait olduğunu kabul eden devlet şekli demektir; dolayısıyla devletin temel organlarının seçimle iş başına geldiği bir yönetim biçimidir. Bu rejimde Devlet Başkanı olan Cumhurbaşkanı da milletçe veya milletin temsilcisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilir. Cumhuriyet yönetimi bu niteliği ile şüphesiz ki demokrasinin en gelişmiş şekli, demokrasi prensibinin en iyi uygulanmasını temin eden bir siyasi rejimdir.

Cumhuriyet yönetiminin birinci özelliği, seçim esasına dayanan bir idare olmasıdır. Bu seçim de gerek seçme gerekse seçilme hakkı bakımından belli bir kişiye, belli bir zümreye, belli bir sınıfa ait değildir; bütünüyle millete aittir. Cumhuriyetle yönetilen bir devlette bir görevin, ilâhî bir kuvvete dayanması veya babadan oğula geçmesi gibi bir usul de yoktur ve olamaz Cumhuriyet yönetiminde seçimle iş başına gelenlerin görev süresi belli bir dönemi kapsar; yani cumhuriyet rejiminde kaydı hayat şartı ile bir görev söz konusu olamaz.

Cumhuriyet rejiminin ikinci bir özelliği, bu rejim her şeyden önce kişi, zümre ve sınıf yararını değil, kamu yararını ön planda tutan, kamu yararına dayanan bir yönetim şeklidir. Çünkü cumhuriyet rejimi, kuvvetini, dayanağını kişi, zümre ve sınıf hakimiyetinden değil, geniş halk kütlesinden, millet iradesinden almaktadır.

Cumhuriyet rejimi, memleketimize, milletimize sayılamayacak kadar çok şeyler kazandırmıştır. Bir kere cumhuriyet yönetimi, devlet hayatımıza, siyasi hayatımıza egemenliğin bir şahsa, bir zümreye, bir sınıfa değil, millete ait olduğu gerçeğini kazandırmıştır. Çünkü bundan evvel, Osmanlı Devletinde egemenliğin kaynağı ilâhî iradeye bağlanıyor, bunu da Sultan-Halife sıfatıyla bir şahıs temsil ediyordu. Millet haklarını yok eden, millî iradeyi geçersiz kılan bu çağ dışı anlayış, memleketimizde ancak Cumhuriyet rejimi ile yıkılmıştır.

Cumhuriyet rejiminin, bütün vatandaşları kanun önünde eşit sayması, onlar arasında hiçbir ayrıcalık tanınaması, onların devlet yönetimine eşit olarak katılımını sağlaması, vatandaşların temel hak ve hürriyetlerini devlet teminatı altına alışı, millî birlik ve beraberliğimiz açısından da birleşti-

rici, pekiştirici olmuş, millî sınırlarımız içinde hiçbir ayrıcalık yapmaksızın bütün vatandaşlarımızın paylaştığı, yararlandığı, bu nedenle korumaya ve yaşatmaya kararlı olduğu bir idare haline gelmiştir.

Cumhuriyet rejimi aynı zamanda, insan unsuruna verdiği değer, insan hak ve hürriyetlerine gösterdiği saygı nedeniyle ki, çağdaşlaşmayı, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmayı en iyi şekilde gerçekleştiren bir ortam oluşturmuştur. Diyebiliriz ki Türkiye'nin çağ atlaması, milletimizin Atatürk'ün önderliğinde her türlü engeli aşarak uygar bir toplum haline gelişi, lâik ve demokratik cumhuriyet rejimi sayesinde mümkün olabilmiştir.

İşte bize kazandırdığı bu değerler nedeniyle, lâik ve demokratik cumhuriyet rejimi, memleketimizin geleceği bakımından o derece önemlidir ki, Anayasamızda "Türkiye Cumhuriyeti'nin idare şeklinin Cumhuriyet olduğu" hükmünün değiştirilemeyeceği, değiştirilmesinin teklif dahi edilemeyeceği ayrı bir anayasa maddesiyle teminat altına alınmıştır.

Gençlerimizi ve her gelecek kuşak bilmelidir ki, bu vatanda kurduğumuz Cumhuriyet yönetimi, Atatürk'ün önderliğinde çok büyük fedakârlıklarla kazanılan bir ölüm kalım savaşından sonra gerçekleştirilmiştir. Bu büyük başarının arkasında binlerce şehidin, binlerce gazinin harcı vardır. Bu bakımdan, kurulan bu büyük eserin her yönü ile gelişmesi, geliştirilmesi, doğabilecek her türlü tehlikeden titizlikle korunması, Cumhuriyet kuşaklarının Atatürk'e ve onun inkılâp arkadaşlarına borçlu olduğu kaçınılmaz bir görevdir. Cumhuriyet kuşakları, bu görevin bilinci içinde, kendilerine bırakılan emaneti daima koruyacaklar, Türkiye Cumhuriyeti'ni Büyük Önderin çizdiği yolda ebediyen yaşatacaklardır.